

IV. KARIÉRY RAKOUSKÝCH PACHATELŮ Z IDEOLOGICKÉHO PŘESVĚDČENÍ

1. HUMBERT ACHAMER-PIFRADER

Původ – mládí – zkušenosti z fronty

Dne 18. června 1963 vyslyšalo státní zastupitelství ve Štýrském Hradci bývalého SS-Hauptscharführera Martina Weisse, který patřil od roku 1941 do roku 1944 k personálu (nižšího) velitele bezpečnostní policie a SD Litva. V té době byla ve Vilniusu (Wilna) venkovní služebna KdS, kde budoucí svědek Weiss koordinoval spolupráci mezi litevskými kolaboranty a jeho služebnou. V poválečném výslechu, který se točil především kolem jeho bezprostředního nadřízeného, vůdce SS Rolfa Neugebauera, se vyšetřovatelé tázali také na jistého doktora Humberta Achamera-Pifradera, který pobýval v Rize od září 1942 do září 1943 jako BdS pro východní území (Ostland). Neugebauer a Pifrader se podle výsledků štýrskohradeckého vyšetřování významně podíleli na vraždění Židů, ke kterému došlo během německé okupace v Litvě. Poté, co byl dotázán na BdS, uvedl bývalý SS-Hauptscharführer do protokolu následující: „Byl velmi obávaný jako nadřízený, to je vše, co vím. [...] Vědělo se, že je Rakušan, a říkalo se o něm, že se vypracoval

dr. Humbert Achamer-Pifrader

z prostého policisty, který si bokem udělal doktorát. Sám jsem ho nikdy neviděl.¹

Pifraderův otec byl Giuseppe Liscoz, Ital narozený v roce 1873 v provincii Aosta, studoval na Báňské akademii v Lubnu (Leoben). Jeho matka Elisabeth Pifraderová se narodila v roce 1872 ve štýrském Veitsbergu. Jak lze zjistit z rodných a křestních listů vyžadovaných k vydání „průkazu árijského původu“ (Ariernachweis), pocházela z římskokatolické rodiny, která pracovala po mnoho generací v zemědělství.²

¹ Výslech svědka Martina Weisse ze dne 18. 6. 1963, LGG, 17 Vr 562/63, list 80.

² Imatrikulační list č. 1060 (Giuseppe Liscoz) c. a k. Báňská akademie v Lubnu, Univerzitní archiv Lubno; čestné prohlášení Elisabeth K. (roz. Pifraderové)

V Lubnu se vyučená kuchařka zamilovala do budoucího inženýra, s nímž odešla do Teplic-Šanova (něm. Teplitz-Schöna), kde Liscoz pokračoval ve studiu a ona 21. listopadu 1900 přivedla na svět jejich jediné společné dítě.³

Jelikož se pár krátce poté rozešel a Elisabeth Pifraderová přenechala výchovu svého syna své přítelkyni Romaně Raabové, Pifrader se se svými rodiči nikdy nesetkal. Vztah s jeho adoptivním otcem byl extrémně napjatý, což se promítlo do jeho studijních výsledků, které byly v roce 1915 natolik špatné, že měl na vysvědčení na konci školního roku uvedeno, že není schopen postoupit do dalšího ročníku.⁴ Několik týdnů po začátku nového školního roku se Pifrader do domu svých nevlastních rodičů už nevrátil. Na vlakovém nádraží v Lubnu ho oslovili vojáci, od nichž se nechal naverbovat do rakouské armády: „Na podzim roku 1915 – v necelých 15 letech – jsem narukoval k býv. c. a k. střel. pluku č. 1 do Štýrského Hradce a po krátkém výcviku jsem odjel na italskou frontu, kde jsem bojoval na korutanské frontě a u Monte Cimone. V létě 1918 jsem byl u Monte Cimone zraněn.“⁵ Poté, co Ústřední mocnosti kapitulovaly, Pifraderovi ještě zdaleka nepřipadalo, že nastal čas vrátit se do civilního života, který mu způsobil tolik problémů. Na podzim 1918 odešel z dobrovolnického střeleckého pluku, vstoupil do praporu pohraniční stráže č. 10, dobrovolnického sboru, s nímž se účastnil bojů na rakousko-jugoslávských hranicích, dokud se roku 1919 nevydal na cestu, která byla pro pozdější funkční elitu bezpečnostní

3. 11. 1938, Pifraderova pozůstalost; rodné a křestní listy rodin Liscozových a Pifraderových, tamtéž.

³ Gertraud Leitnerová autorovi ze dne 29. 10. 2006; Pifraderův rodný a křestní list ze dne 23. 5. 1930, Pifraderova pozůstalost.

⁴ Srov. vysvědčení ze školních ročníků 1911/12, 1912/13, 1913/14 a 1914/15, školní archiv Lubno; Gertraud Leitnerová autorovi ze dne 29. 10. 2006.

⁵ Strojopisný životopis, nedatováno, ÖStA/AdR, BMI, župní spis 336.120.

policie a SD neobvyklá: Přihlásil se do služby ve francouzské cizinecké legii.⁶ Z pěti let, kdy k ní patřil, strávil rok ve Francii a zbývající čtyři v Africe. I když tato část jeho minulosti nebyla v Himmlerově řádu žádným tajemstvím,⁷ nijak horlivě se o tom nešířil. V jeho spisu SSO, který se dochoval ve velkém rozsahu, není žoldnéřská skupina ani jednou jmenovitě uvedena. Vysvětlit to lze skepsí, s jakou muži v černých uniformách pohlíželi na bývalé legionáře. Například se považovalo za vlastizradu nasazovat svůj život za zájmy cizího národa. Nadnárodní duch sboru, kterým byla mnohonárodnostní armáda prodchnuta, se však vrcholným pozicím policejního aparátu SS také příliš nelíbil. Pifraderovu pozdější kariéru to však nijak nezbrzdilo. Neboť u mužů jeho rázu, kteří jako on vstoupili na počátku 20. let 20. století do cizinecké legie, se zohledňovaly obtížné poválečné hospodářské podmínky, které by navrátilce doma očekávaly.⁸

⁶ Tamtéž; služební certifikát c. a k. dobrovolnického střeleckého pluku ze dne 3. 2. 1919, Pifrader pozůstalost; dopis Spolkového policejního ředitelství Salcburk ze dne 8. 1. 1949, LGG, 17 Vr 562/63.

⁷ Walter Jacobi, který byl od roku 1942 v čele úseku SD v Praze, ale v žádném případě nebyl součástí vnitřního kruhu kolem Himmlera, Heydricha nebo Kaltenbrunnera, uvedl v poválečném výslechu, že Pifrader byl Rakušan s legionářskou minulostí (výslech Waltera Jacobiho ze dne 29. 10. 1946, BAL, B 162/21164, list 12 a násl.). V elaborátu o úřadovně státní policie v Darmstadtu, který je založen na prohlášeních bývalých úředníků Gestapa, lze najít odkaz, že Pifrader sloužil ve francouzské cizinecké legii v letech 1919 až 1926 (BAB, R 58/1112, list 39).

⁸ K osudu bývalých zahraničních legionářů ve třetí říši srov. Michels, *Fremdenlegion*, s. 103–108. Michels dokázal ve své studii ověřit domněnku Gestapa, že většina legionářů najatých na začátku 20. let 20. stol. byla ekonomickými uprchlíky (tamtéž, s. 82–103).

Život v civilu?

Pifrader strávil asi deset let na evropských a afrických bojištích, než se po skončení své služby vrátil do vlasti. Tam si ho všiml vedoucí salcburského policejního ředitelství, dvorní rada dr. Otto Steinhäusl, a opatřil mu v únoru 1926 místo ve sboru Spolkové bezpečnostní stráže (Bundessicherheitswache). Jedním z objevů hnědého dvorního rady, který se od roku 1923 cítil spojen s nacistickým hnutím a neustále hledal obdobně smýšlející osoby, byl Rudolf Mildner, s nímž se Pifrader rychle spřátelil.⁹ Společně se připravovali na maturitní zkoušku, kterou složili 28. května 1930 na salcburském gymnáziu. Do NSDAP oba muži vstoupili 10. listopadu 1931 v Innsbrucku, kde začali v letním semestru roku 1930 na Univerzitě Leopolda Franzena studium práv, které v červenci 1934 završili promocií.¹⁰

V Pifraderově soukromém životě se v těchto letech také projeví významné změny. V roce 1929 si vzal o šest let mladší Marii Theres Hauserovou, jejíž otec pracoval jako pekařský mistr v Salcburku. Z jejich manželství se narodily tři děti, což se velmi přiblížilo Himmlerovu přání, aby každá rodina příslušníka SS měla mezi čtyřmi a šesti vlastními potomky. Jejich prvorozená dcera dostala v upomínku na Pifraderovu náhradní matku jméno Ingeborg Romana. Když

⁹ „Dne 1. ún[ora] 1926 jsem byl kvůli svému národnímu postoji přijat ke sboru Spolkové bezpečnostní stráže bývalým policejním ředitelem policejního ředitelství v Salcburku Otto Steinhäuslem [...]“ (BAB, BDC, spis SSO Pifrader). K Mildnerovi srov. spisový záznam policejního ředitelství Vídeň ze dne 4. 10. 1946, BAL, B 162/3756, list 24.

¹⁰ Ručně psaný životopis ze dne 7. 1. 1936, BAB, BDC, spis SSO Pifrader; ručně psaný životopis, nedatovaný, tamtéž, spis SSO Mildner; ÖStA/AdR, BMI, župní spis 180.169 a 336.120; studijní kniha Univerzity Leopolda Franzena v Innsbrucku ze dne 2. 1. 1930, Pifraderova pozůstalost.

zemřel jeho bývalý otcovský poručník Johann Raab, nechal se dokonce matčinou přítelkyní z mládí adoptovat. V listopadu 1932 přijal dvojité jméno Achamer-Pifrader, jehož polovinu tvořilo dívčí jméno jeho adoptivní matky. Protože jako úředník tajné státní policie nápadně často podepisoval direktivy jen jako Pifrader, není vyloučeno, že mu „Achamer“ mezitím začalo znít příliš slovansky. Když se například na své jméno podíval vyšší velitel SS a policie Erich von dem Bach-Zelewski, pocítoval přesně tuto poskvrnu. Od roku 1939 si říkal už jen „von dem Bach“, aby nevzbuzoval pochybnosti o svém původu.¹¹

Kdyby Pifrader nesdílel psychózy německých Rakušanů z cizinců, neměl by žádný důvod dávat všanc svou novou pracovní pozici podvratnou činností pro ilegální NSDAP. Právě nabytý doktorát mu totiž vysloužil postup do vyšší správní služby s právnickou kvalifikací policejního ředitelství Salcburk. V Oddělení státní policie působil ve spolkovém a tiskovém referátu. V roce 1935 hrozilo, že jeho vabank skončí fiaskem. Poté, co byli s Mildnerem odhaleni jako nacističtí aktivisté, měli být zatčeni za velezradu. Aby unikli zatčení, uprchli oba se svými rodinami dne 18. června 1935 do Staré říše, kde si je prostřednictvím tábora NSDAP pro rakouské uprchlíky v Německu (Flüchtlingshilfswerk der NSDAP) vzal pod svá křídla Heinrich Himmler.¹²

¹¹ Oddací list ze dne 16. 7. 1929, Pifraderova pozůstalost; smlouva o adopci ze dne 10. 11. 1932, StLA, LReg 109 P 60–1932; Longerich, *Himmler*, s. 365–395; Angrick, *Bach-Zelewski*, s. 28–44.

¹² Ručně psaný životopis ze dne 7. 1. 1936, BAB, BDC, spis SSO Pifrader; ručně psaný životopis, nedatovaný, tamtéž, BDC, spis SSO Mildner.

Vzestup v policejním aparátu SS

Necelý týden po svém útěku byli Pifrader a Mildner přiděleni k Bavorské politické policii jako referenti. Tam pracovali ve služebně II 1 C Ö, která kontrolovala politické uprchlíky z Východní marky, aby odfiltrovala případné jedince s parazitickým chováním, kteří chtěli těžit z požitků nacistických sítí. Himmlerovi, Heydrichovi a Bestovi, kteří ve 30. letech 20. století předpokládali sloučení SS s policií, totiž v žádném případě nezůstal utajen potenciál, který Mildner a Pifrader měli. Oba perfektně zapadali do obrazu, který si o své budoucí funkční elitě udělali. Jak měl profil těchto mužů vypadat, uvedl říšský vůdce SS ve svém projevu k pruským státním radním 8. února 1936:

„Vím velmi dobře, že taj.[nou] státní policii nemůžete vybudovat jen z vojáků. Ale stejně dobře vím, že je nemožné vybudovat ji pouze na úřednickém základě. Boj proti trestné činnosti nevyžaduje ani ideologické stanovisko a ani postoj vojáka. Boj proti politickému nepříteli, který netaktizuje podle jednoletého, nýbrž stoletého plánu a dnes vystupuje jako učenec s vědeckou teorií o rozkladu státního práva, zítra jako partyzán, pozítří jako špion, další den jako anarchista, jiný den skrze světový tisk, opět další den prostřednictvím zahraničněpolitického svazku nebo seskupení mocností, pokud jde o policejní stránku, je možný pouze za pomoci vojenského ideologického sboru, který má všechny schopnosti úřednictva. Pouze takový aparát bude schopen bojovat s tímto fanatickým, přesvědčeným nepřítelem, který je stejně fanatický a stejně přesvědčený o ideologii našeho státu.¹³

¹³ Proslav RFSS ze dne 8. 2. 1936, BAB, NS 19/4003, list 37.